

Nr 21

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående utformningen av en allmän hälsokontroll.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 102 av herr *Carlsson, Eric, m. fl.* och II: 144 av herr *Gustavsson* i Alvesta m. fl. hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. uttala sig för att bearbetningen av erfarenheterna från försöksverksamheten med allmän hälsokontroll i Värmland göres så snabbt att en hela folket omfattande hälsokontroll kan påbörjas snarast;

2. uttala att blodgruppsundersökning bör ske av samtliga medborgare, lämpligen i samband med en allmän hälsokontroll; samt

3. anhålla om skyndsamt utredning och förslag om genomförande av försöksverksamhet med riktad hälsokontroll med speciell inriktning på hjärt- och kärlsjukdomar samt cancersjukdomar.

I motionerna framhålles att man i stort sett kommit till rätta med förut härjande folksjukdomar, medan andra, främst s. k. kultursjukdomar som cancer samt hjärt- och kärlsjukdomar, ökat.

Beträffande vissa yngre åldersgrupper är enligt motionärernas mening kontrollen av den kroppsliga hälsan relativt väl utbyggd genom barnavården, skolhälsovården och hälsokontroll i samband med värnpliktstjänstgöringen — någon allmän hela folket omfattande hälsokontroll är emellertid inte beslutad eller förberedd. Såväl humanitära som ekonomiska motiv talar dock för att en dylik bör komma till stånd.

Den försöksverksamhet med allmän hälsokontroll som företagits i Värmlands län har omfattat en primärundersökning med upptagning av kort hälsodeklaration, mätning av längd och vikt, blodtrycksmätning, uppsamling av urinprov och blodprov för analys samt skärmbildsundersökning. För ställningstagandet till en allmän hälsokontroll är det angeläget att den pågående bearbetningen av det härigenom insamlade materialet sker skyndsamt. Undersökningar av angivet slag torde böra ingå i en kommande allmän hälsokontroll.

Vid en sådan kontroll bör enligt motionärerna också verkställas blodgruppsbestämning. En ny form av försöksverksamhet med s. k. riktad hälsokontroll bör dessutom inledas för att effektivare uppspåra de ovan nämnda ökande sjukdomarna. Man bör då rikta in sig på hjärt- och kärlsjukdomar samt cancersjukdomar.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 144.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från medicinalstyrelsen och landstingsförbundet.

Medicinalstyrelsen anför bl. a.:

Den av 1962 års riksdag beslutade försöksverksamheten med allmän hälsokontroll i Värmlands län avslutades i vad gäller primärundersökningen under juni månad 1965. Därefter har efterundersökning av ca 9 000 personer, vilka företett avvikelser från normalvärdena, i stort sett slutförts.

Försöksverksamheten i Värmland har under 1965 utvidgats att omfatta även en mindre befolkningsgrupp om ca 9 000 personer i Gävleborgs län. Denna hälsokontroll har gjorts mera omfattande än Värmlandsundersökningen, då i denna även ingått ett electrocardiogram i syfte att uppsåra vissa hjärt- och kärlsjukdomar. Även i Gävleborgs län har primärundersökningarna slutförts och erforderliga kompletterande undersökningar torde vara avslutade inom de närmaste månaderna.

Bearbetningen av det samlade undersökningsmaterialet väntas bli redovisat till sommaren. Vissa värdefulla slutsatser torde kunna dragas av de båda ovannämnda hälsoundersökningarna. Redan nu bedömer dock medicinalstyrelsen det erforderligt med ytterligare försöksverksamhet ehuru i mindre omfattning än tidigare.

Vad beträffar blodgruppsbestämningar av samtliga medborgare har frågan härom aktualiserats genom en blod- och vätskeutredning, som för närvarande pågår. Utredningen, som tillkommit på initiativ av medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd, bedrivs av en arbetsgrupp, vari ingår representanter även för totalförsvaret. Inom arbetsgruppen övervägs förslag till en allmän blodgruppsbestämning varvid i första hand torde komma i fråga samtliga elever, som går ut grundskolans högstadium. I fråga om registrering diskuteras att genomföra densamma i samband med folkbokföringen. — — —

Beträffande cancersjukdomarna har medicinalstyrelsen haft upprepade överläggningar med olika medicinska experter i avsikt att belysa vissa frågeställningar rörande åtgärder att minska cancerfrekvensen. Särskild uppmärksamhet har därvid ägnats frågan, vilka profylaktiska åtgärder som är länkbara samt huruvida möjligheter föreligger för en förbättrad tidigdiagnostik.

Vid sagda överläggningar har diskuterats frågor angående lungcancer, kvinnlig genitalcancer, cancer mammae samt cancer ventriculi, coli och recti.

Den kvinnliga genitalcancern har varit föremål för särskild uppmärksamhet i medicinalstyrelsen. En arbetsgrupp tillsattes för att planlägga den successiva utbyggnaden av gynekologisk hälsokontroll i Sverige. Resultatet av arbetsgruppens utredning har förelagts medicinalstyrelsen i form av en promemoria som i stencil tillställdes sjukvårdshuvudmännen i juni 1965 och vilken inom den närmaste tiden skall utkomma från trycket under titeln »Gynekologisk hälsokontroll för tidigupptäckt av livmoderhalscancer» och ingå i medicinalstyrelsens serie av meddelanden. Av promemorian framgår, att det med hänsyn till svensk sjukvårds resurser inom överskådlig tid synes helt ogenomförbart med en gynekologisk hälsokontroll i syfte att klarlägga förekomst av varje sjuklig rubbning i underlivsorganen hos symptomfria kvinnor. I medicinalstyrelsens meddelande föreslås därför en rikstad gynekologisk hälsokontroll avseende att upptäcka och behandla för-

stadium eller symtomfritt stadium av livmoderhalskräfta. Denna cancer är nämligen den enda kända där det föreligger ett upptäckbart och långvarigt förstadium till cancer och där — om förstadiet upptäcks — en relativt enkel behandling förmår förebygga cancerens utbrott. I förenämnda meddelande drages vidare riktlinjerna upp för en successivt utvidgad gynekologisk hälsoundersökning. Utbyggnaden förordas äga rum genom respektive sjukvårdshuvudmäns försorg varvid i första etappen kommer i fråga Stockholms stad och län, Uppsala län, Malmö stad och län, Göteborgs stad och Göteborgs och Bohus län samt Älvsborgs län. I en andra etapp med en planerad början år 1969 synes densamma kunna utvidgas till ett ytterligare antal län, där utvecklingsmöjligheter med hänsyn till resurser finnes för dylik verksamhet.

I fråga om allmän hälsokontroll med inriktning på lungecancer samt hjärt- och kärlsjukdomar synes böra övervägas möjligheten av att genomföra densamma inom ramen för en utvidgad verksamhet av medicinalstyrelsens skärmbildscentral. Hittills vunna erfarenheter har visat, att skärmbildsfotografering torde ha möjlighet att uppfylla flera av de krav, som ställs på en profylaktisk massundersökning av denna typ. — — —

Samtliga de olika frågeställningar som behandlats i motionen har här ovan berörts. Medicinalstyrelsen och dess sjukvårdsberedskapsnämnd har inom berörda område tagit ett flertal initiativ med omfattande och betydelsefulla konsekvenser, vilka i huvudsak tillgodoser motionärernas yrkanden. Styrelsen är med hänsyn härtill ytterst tveksam huruvida det för närvarande kan vara motiverat att tillsätta en särskild utredningskommitté i ärendet.

Landstingsförbundet anför:

Vi har i vårt land kunnat bygga ut en relativt god förebyggande mödra- och barnavård och skolhälsovård. Utöver dessa generellt insatta undersökningar har hälsokontrollen i vårt land fått en mera begränsad omfattning avseende temporärt insatta undersökningar, inriktade på vissa speciella sjukdomsrisker exempelvis skärmbildsundersökningar. En allmänt tillgänglig kontinuerlig hälsokontroll för vuxna saknas ännu. Bortsett från ren försöksverksamhet — av typ den s. k. Värmlandsundersökningen — torde få konstateras att vårt samhälle ännu så länge saknar resurser för genomförande av generella hälsoundersökningar med mera omfattande program. Tydligt är emellertid att det föreligger ett mycket utbrett krav på fortsättning och utvidgning av denna försöksverksamhet och detta har föranlett ett stort antal sjukvårdshuvudmän att på egen hand igångsätta hälsoundersökningar med mera begränsat undersökningsprogram främst i avsikt att vinna ytterligare erfarenheter rörande såväl omfattning som metodik vid mera allmänna hälsoundersökningar.

Om värdet av allmän hälsokontroll, som kan bespara den enskilde onödigt lidande och på längre sikt avlasta vårduppgifter från sjukvården torde råda enighet. Sjukvårdshuvudmännen är sålunda besjälade av en stark vilja till att i all möjlig mån bygga ut resurserna för hälsokontroll. Dilemmat är härvid att även den direkt sjukvårdande verksamheten ställer starkt ökande krav vilka trots svåra problem, främst i fråga om personaltillgång, man dock måste söka tillgodose. Beträffande formerna och omfattningen av hälsokontrollundersökningar av olika slag behövs vidare forskning i hälsokontrollteknik.

Trots att styrelsen har en positiv grundinställning till förmån för en väl utbyggd hälsokontroll i vårt land tvingas den dock att ställa sig negativ till de i motionen framlagda förslagen om generella blodgruppsundersökningar

och en hälsokontroll med speciell inriktning på hjärt- och kärlsjukdomar samt cancersjukdomar. När styrelsen finner sig böra intaga denna ståndpunkt får detta sålunda icke tagas som ett uttryck för bristande förståelse för behovet utan fastmer som ett konstaterande att våra resurser tyvärr icke medger en utbyggnad av den rent sjukvårdande verksamheten i den omfattning som påkallas jämsides med att resurser reserveras för en generell och differentierad hälsokontroll. När personalresurserna kan bedömas medge en allmän utbyggnad av en hälsokontroll så torde sjukvårdshuvudmännen vara inställda på en utbyggnad av resurserna härför. I avvaktan härpå torde man få nöja sig med åtgärder med mera begränsad målinriktning.

Avslutningsvis vill styrelsen — som mot bakgrund av vad i det föregående anförts icke kan tillstyrka bifall till motionen — understryka vikten av att bearbetningen av erfarenheterna från försöksverksamheten med allmän hälsokontroll i Värmland påskyndas i görligaste mån.

Utskottet

Den av 1962 års riksdag beslutade försöksverksamheten med allmän hälsokontroll i Värmlands län har under år 1965 utvidgats till att omfatta även en mindre befolkningsgrupp om ca 9 000 personer i Gävleborgs län. Primärundersökningar är slutförda i bägge länen, och erforderliga kompletterande undersökningar beräknas vara avslutade inom de närmaste månaderna. Bearbetningen av det samlade undersökningsmaterialet väntas bli redovisat instundande sommar. Enligt vad medicinalstyrelsen uttalat torde det därefter bli erforderligt med viss ytterligare försöksverksamhet.

Utskottet anser att resultaten av nu nämnd verksamhet bör avvaktas innan ställning tages till frågan om påbörjandet av en allmän, hela folket omfattande hälsokontroll. Anledning saknas till annat antagande än att bearbetningen av det angivna försöksmaterialet bedrivs med tillbörlig skyndsamt. Med hänsyn härtill finner sig utskottet icke böra föreslå någon riksdagens åtgärd i anledning av det under punkt 1. upptagna motionsyrkandet.

Vad härefter gäller yrkandet under punkt 2., att riksdagen måtte uttala att blodgruppsundersökning bör ske av samtliga medborgare, lämpligen i samband med en allmän hälsokontroll, har medicinalstyrelsen framhållit att frågan om blodgruppsbestämningar av samtliga medborgare övervägs inom en särskild arbetsgrupp av medicinsk och militär expertis, som på föranstaltande av medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd bedriver en vätske- och blodutredning. Då berörda spörsmål således uppmärksammas och för närvarande är föremål för övervägande av en särskild expertgrupp, finner utskottet något riksdagens uttalande i frågan för närvarande icke böra ifrågakomma.

Beträffande slutligen yrkandet om utredning och förslag om genomförande av försöksverksamhet med s. k. riktad hälsokontroll med speciell inriktning på hjärt-, kärl- och cancersjukdomar må till en början framhållas, att fjolårets riksdag på förslag av statsutskottet (utlåtande nr 5/1965) avslagit enhanda motionsyrkande. Utskottet fann syftet med yrkandet behjärtans-

värt men förutsatte att medicinalstyrelsen hade uppmärksamheten riktad på frågan om möjligheterna att igångsätta en dylik verksamhet.

Av medicinalstyrelsens yttrande över nu ifrågasatt motioner framgår att en arbetsgrupp inom styrelsen för kort tid sedan framlagt en plan rörande riktad gynekologisk hälsokontroll i syfte att upptäcka och behandla förstadial eller symtomfritt stadium av livmoderkräfta. Styrelsen har vidare dragit upp riktlinjerna för en successivt utvidgad gynekologisk hälsoundersökning, därvid utbyggnaden förordats äga rum genom sjukvårdshuvudmännens försorg. Däremot synes det med hänsyn till sjukvårdens resurser styrelsen helt ogenomförbart inom överskådlig tid med en gynekologisk hälsokontroll i syfte att klarlägga förekomst av varje sjuklig rubbning i underlivsorganen hos symptomfria kvinnor. Av samma skäl ställer sig landstingsförbundet negativt till den av motionärerna föreslagna, än mer vittsyftande riktade hälsokontrollen och förordar i stället åtgärder med mera begränsad målinriktning.

I fråga om allmän hälsokontroll med inriktning på lungcancer samt hjärt- och kärlsjukdomar synes enligt medicinalstyrelsen böra övervägas möjligheten att genomföra en dylik kontroll inom ramen för en utvidgad verksamhet av medicinalstyrelsens skärmbildscentral, därvid en redan inarbetad central organisation skulle kunna utnyttjas.

Av vad sålunda anförts finner utskottet framgå att medicinalstyrelsen inom ramen för tillgängliga resurser tagit vissa initiativ till en riktad hälsokontroll samt att styrelsen har uppmärksamheten på behovet av en utvidgad dylik verksamhet. Med hänsyn till den positiva inställning till hithörande problem som styrelsen och jämväl landstingsförbundet i sina remissyttranden givit uttryck åt anser sig utskottet kunna förutsätta att den fortsatta utvecklingen följes med största uppmärksamhet och att ytterligare initiativ i motionernas syfte kommer att tagas i den utsträckning som medges av tillgängliga ekonomiska och personella resurser.

Under åberopande av det ovan anförda får utskottet hemställa,
att de likalydande motionerna I: 102 och II: 144 icke må
föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 mars 1966

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller, Sörlin, Enarsson, Hellebladh, Swanström*, Hedlund, Helge Karlsson*, Torsten Hansson*, Sörenson, Blomquist* och Wirtén*;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Jäderberg, herrar Haglund, Rimås, Wikner, Nilsson i Bästekille*, Swanberg, Hylltander*, Johansson i Växjö, Nilsson i Agnäs* och Josefson i Arrie.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.